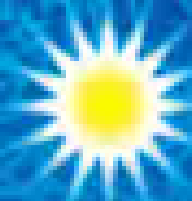

آموزش مفاهیم دینی همگام با روانشناسی رشد

عنوان کتاب : آموزش مفاهیم دینی همگام با روانشناسی رشد
نام ناشر : سازمان تبلیغات اسلامی. شرکت چاپ و نشر بین الملل
جلد : 1
نام و نام خانوادگی کاربر: آرزو ابراهیمی
نام سایت : www.noorlib.ir (کتابخانه دیجیتالی نور)
تاریخ دانلود : 1399/10/10
تعداد صفحات دانلود شده: 15

بخش: بخش 1

از صفحه 4 تا صفحه 18 (معادل 15 صفحه)

شرکت چاپ و نشر بین‌الملل

نام کتاب: آموزش مفاهیم دینی همگام با روانشناسی رشد
مؤلف: ناصر باهنر

نوبت چاپ: نوزدهم - پائیز ۱۳۹۵
لیتوگرافی، چاپ و صحافی: آبی‌نگار، سپهر
شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه
قیمت: ۱۳۵۰۰۰ ریال

صفحه‌آرایی: پریسا رسولی
طراحی جلد: امامی

مسئول تولید: شریف شایسته

شابک: ۹-۱۰۶-۳۰۴-۹۶۴-۹۷۸

دفتر مرکزی:

تهران، میدان استقلال، سعدی جنوبی، پلاک ۲،

طبقه سوم

تلفن: ۳۳۹۲۲۹۵۹ - ۰۲۱

تلفن: ۳۳۱۱۸۶۰۲

باهنر، ناصر، ۱۳۴۵ -

آموزش مفاهیم دینی همگام با روان‌شناسی رشد / نگارش ناصر باهنر.

تهران: سازمان تبلیغات اسلامی، شرکت چاپ و نشر بین‌الملل، ۱۳۷۸.

۲۸۴ص -

فروشگاه مرکزی:

میدان فلسطین، ضلع شمال شرقی، پلاک ۳ و ۵

تلفن: ۸۸۹۲۱۹۸۰ - ۰۲۱

تلفن: ۸۸۹۰۳۸۴۳

Email: intlpub@intlpub.ir

www.intlpub.ir

ISBN 978- 964 - 304 - 106 - 9

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا .

کتابنامه : ص [۲۷۵] - ۲۸۱؛ همچنین به صورت زیرنویس

۱. روان‌شناسی رشد . ۲. روان‌شناسی اسلامی.

الف. سازمان تبلیغات اسلامی . شرکت چاپ و نشر بین‌الملل. ب. عنوان.

۱۵۵

۲۸ ب / BF ۷۱۳

۱۷۱۲۹ - ۷۸ م

کتابخانه ملی ایران

همه حقوق محفوظ است. هرگونه نسخه‌برداری،
اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره‌ی کامپیوتری
اقتباس کلی و جزئی (به جز اقتباس جزئی در نقد و
بررسی، اقتباس در گیومه در مستندنویسی و مانند
آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق
مراجع قانونی قابل پیگیری است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۵	مقدمه
فصل اول: کودک کیست؟ (دوره کودکی در سیر رشد و تکامل آدمی)	
۲۱	● رشد و تکامل و ضرورت مطالعه آن
۲۲	● مراحل رشد و تکامل
۲۳	۱. طفولیت (از تولد تا هجده ماهگی)
۲۴	۲. کودکی اول (از دو تا چهار سالگی)
۲۵	۳. کودکی دوم (چهار تا هفت سالگی)
۲۶	الف) خودمحوری
۲۸	ب) تربیت در دوره کودکی دوم
۲۹	۴. کودکی سوم - مرحله تعلیمات ابتدایی (هفت تا دوازده سالگی)

- الف) رشد و تکامل بدنی ۲۹
- ب) رشد و تکامل گویایی ۳۱
- ج) رشد و تکامل عقلی ۳۲
- یک: رشد و تکامل ادراک حسی ۳۳
- دو: رشد و تکامل مفاهیم ۳۴
- سه: رشد و تکامل دقت ۳۷
- چهار: رشد استعداد حفظ کردن و یادآوری ۳۸
- پنج: رشد و تکامل هوش ۳۸
- شش: رشد و تکامل استدلال ۴۱
- هفت: رشد استعداد تخیل ۴۳
- د) رشد و تکامل هیجانی و عاطفی ۴۵
- یک: هیجان‌های کودک ۴۶
- دو: تمایلات فطری ۴۷
- ه) رشد و تکامل اجتماعی ۴۹
- و) رشد و تکامل اخلاقی ۵۱
- شرایط مؤثر در الگوپذیری کودکان ۵۵
- ز) رشد و تکامل شخصیت ۵۶
۵. نوجوانی (دوازده تا شانزده سالگی) ۵۷
۶. جوانی (شانزده تا بیست سالگی) ۵۸

فصل دوم: مراحل رشد و تکامل درک دینی

- اهمیت مطالعه رشد و تکامل درک دینی..... ۶۳
- نظریه‌ها و تحقیقات..... ۶۳
- ۱. نظریه پیازه ۶۴
- ۲. نظریه هارمز ۶۶
- ۳. نظریه گلدمن..... ۶۸
- الف) دوره ماقبل تفکر مذهبی (تا هفت و هشت سالگی)..... ۷۱
- ب) دوره تفکر مذهبی ناقص اول (هفت تا نه سالگی)..... ۷۳
- ج) دوره تفکر مذهبی ناقص دوم (نه تا یازده سالگی)..... ۷۴
- د) دوره اول تفکر مذهبی شخصی (یازده تا سیزده سالگی)..... ۷۶
- ه) دوره دوم تفکر مذهبی شخصی (سیزده سالگی به بعد)..... ۷۸

فصل سوم: درک کودکان و نوجوانان از مفاهیم دینی

- هدف و اهمیت مطالعه این موضوع..... ۸۵
- ۱. مفهوم خدا..... ۸۷
- الف) از دیدگاه اسلام..... ۸۷
- ب) درک کودکان و نوجوانان از مفهوم خدا..... ۸۹
- ج) پژوهشی دیگر پیرامون مفهوم خدا..... ۹۰
- ۲. مفهوم قداست خداوند..... ۹۲
- ۳. مفهوم علاقه خداوند به انسان (عدل الهی)..... ۹۴

- الف) از دیدگاه اسلام ۹۴
- ب) درک کودکان و نوجوانان از این مفهوم ۹۵
۴. مفهوم پیامبری و ویژگیهای آن ۹۷
- الف) از دیدگاه اسلام ۹۷
- ب) درک کودکان و نوجوانان از این مفهوم ۹۹
- ج) پژوهشی دیگر در این زمینه ۱۰۶
۵. مفهوم دعا و راز و نیاز با خدا ۱۰۹
- الف) از دیدگاه اسلام ۱۰۹
- ب) درک کودکان و نوجوانان از این مفهوم ۱۱۰
۶. مفهوم کتاب الهی دین ۱۱۴
- الف) از دیدگاه اسلام ۱۱۴
- ب) درک کودکان و نوجوانان از این مفهوم ۱۱۴
- ج) دو نکته در آموزش قرآن ۱۱۷
۷. مفهوم مکان های خاص مراسم عبادی ۱۱۷
- الف) مسجد از دیدگاه اسلام ۱۱۷
- ب) درک کودکان و نوجوانان از این مفهوم ۱۱۸
۸. مفهوم شیطان ۱۲۰
- الف) از دیدگاه اسلام ۱۲۰
- ب) درک کودکان و نوجوانان از این مفهوم ۱۲۱
۹. مفهوم مرگ، بهشت و دوزخ ۱۲۲

- الف) از دیدگاه اسلام ۱۲۳
- ب) درک کودکان و نوجوانان از این مفهوم ۱۲۳
۱۰. تاثیر برخی عوامل در درک دینی ۱۲۴

فصل چهارم: کلیاتی در «آموزش دینی»

- تعلیم و تربیت دینی در سخنان معصومین علیهم السلام ۱۲۹
۱. توجه به دوران پیش از تولد کودک ۱۳۰
۲. سه مرحله رشد در متون اسلامی ۱۳۰
۳. سه بُعد مهم ایمان ۱۳۳
۴. آموزش بُعد لفظی ایمان ۱۳۴
۵. آموزش بُعد وظایف عملی ایمان ۱۳۶
- آموزش دینی و وظایف اساسی ۱۳۸
۱. انگیزش احساس ها، نگرشی نوین به آموزش دینی ۱۴۰
۲. شناخت زبان دین ۱۴۵
۳. تاثیر باورها بر اعمال ۱۴۸
۴. پرورش عناصر احساسی و عاطفی دینی ۱۴۹
۵. آموزش دین ۱۵۱
- الف) آموزش معلومات دینی ۱۵۱
- ب) تقسیمات معارف دینی ۱۵۱
- ج) معارف مناسب جهت آموزش به کودکان ۱۵۳

- همبستگی تعالیم اسلامی..... ۱۵۵
- نقش معلم و ویژگی های او در تعلیم و تربیت دینی ۱۵۷
- ۱. عوامل جذب دانش آموز..... ۱۵۸
- الف) مقبولیت ۱۵۸
- ب) محبوبیت ۱۵۹
- ج) موفقیت ۱۶۰
- ۲. معلم موفق از دیدگاه علی علیه السلام ۱۶۴

فصل پنجم: شیوه های آموزش معارف اسلامی به کودکان

- دو دوره کلی در آموزش دینی کودکان ۱۶۷
- دوره اول: آموزش دینی خردسالان پنج تا نه سال ۱۶۸
- الف) روش تدریس موضوعی ۱۷۱
- ب) دو نمونه ۱۷۲
- نمونه اول: دست ها ۱۷۲
- نمونه دوم: مردم ۱۷۴
- دوره دوم: آموزش دینی کودکان نه تا سیزده سال ۱۷۵
- شیوه آموزش مفهوم دین ۱۷۶
- شیوه آموزش دیگر ادیان ۱۷۸
- ۱. برای کودکان پنج تا نه سال ۱۷۹
- ۲. برای کودکان نه تا دوازده سال ۱۸۰

- شیوه های آموزش اصول دین ۱۸۲
- ۱. آموزش این مفاهیم و دلایل ساده آنها ۱۸۲
- الف) خداشناسی ۱۸۳
- ب) معاد ۱۸۵
- ج) نبوت ۱۸۷
- د) امامت ۱۹۲
- ه) عدل ۱۹۲
- ۲. وظایف این آموزش در برابر برداشت های خام کودکان ۱۹۳
- ۳. شیوه های علاقه مند ساختن کودکان به خدا، پیامبران و امامان ۱۹۶
- الف) خداشناسی ۱۹۶
- ب) معاد ۱۹۷
- ج) نبوت و امامت ۱۹۸
- ۴. نکاتی خاص در آموزش هر یک از این اصول ۲۰۰
- الف) خداشناسی ۲۰۰
- ب) معاد ۲۰۳
- ج) نبوت ۲۰۵
- د) امامت ۲۰۷
- شیوه آموزش داستان های دینی ۲۰۹
- ۱. ویژگی های یک داستان خوب ۲۱۰
- ۲. نکاتی مهم در آموزش داستان های دینی ۲۱۱

- شیوه‌های آموزش اخلاق ۲۱۴
- ۱. آموزش غیر مستقیم ۲۱۷
- الف) روش الگویی ۲۱۸
- ب) مسأله تکرار در آموزش ۲۱۹
- ۲. استفاده از روش‌های فعال ۲۲۰
- الف) شیوه‌های اجرایی این روش ها ۲۲۲
- ب) شیوه‌های فعال در تدوین کتاب‌های درسی دینی ۲۲۵
- ج) چند نمونه ۲۲۸
- ۳. ارزیابی ارزش های اخلاقی ۲۳۳
- ۴. چند موضوع اخلاقی مناسب برای آموزش به کودکان ۲۳۵
- الف) آموزش ارزش های اخلاقی در محتوای علوم ۲۳۷
- ب) چند نمونه ۲۳۸
- شیوه آموزش قرآن ۲۴۷
- شیوه آموزش دعا ۲۵۱
- شیوه آموزش درباره مسجد ۲۵۳
- شیوه آموزش زیارات ۲۵۸
- شیوه آموزش حج ۲۶۰
- شیوه آموزش اعیاد دینی ۲۶۲
- شیوه‌های آموزش وضو و نماز ۲۶۳
- ۱. زمینه‌های موجود در کودکان ۲۶۳

۲۶۵	.....	۲. وظایف آموزش
۲۶۶	.....	۳. آموزش وضو
۲۶۷	.....	۴. آموزش نماز
۲۷۰	.....	● شیوه آموزش روزه
۲۷۳	.....	● شیوه آموزش امر به معروف و نهی از منکر
۲۷۶	.....	● شیوه آموزش کمک مالی (خمس و زکات)
۲۷۹	.....	فهرست منابع

سال‌های بسیاری است که معلمان پذیرفته‌اند، مواد درسی باید متناسب با سن و درک دانش‌آموزان باشد، اما وقتی نوبت به تعلیمات دینی می‌رسد معمولاً این نکته فراموش می‌شود.

● مقدمه

به یقین تعلیم و تربیت با ارزش‌ترین و مهم‌ترین وظیفه آدمی به شمار می‌آید. والاترین و ارجمندترین انسان‌ها که همان پیامبران و جانشینان آنان هستند، در این طریق مبعوث گشته‌اند و سرچشمه سعادت و رستگاری بشر را همواره در این عرصه جست‌وجو کرده‌اند، اما در اینکه چرا این سعادت‌مندی تنها در برنامه‌های الهی محقق می‌گردد و آدمی از ارائه تعالیم مناسب و مورد نیاز خویش‌ناتوان می‌باشد، نکته‌هایی نهفته است که این نوشتار بر یکی از آن‌ها نظری ویژه افکنده و کلید حل بسیاری از مشکلات امروز آموزش دینی را در آن یافته است. پایه حیات انسان و هر موجود زنده دیگر بر تغییر و تطور بنا شده است و این تغییرات در تمام دوران زندگی آنان برقرار می‌باشد. مجموعه این تغییرات کمی و کیفی را «رشد و تکامل» گویند که منظور از ابعاد کمی، تغییرات بدنی هستند و ابعاد کیفی به تغییراتی اطلاق می‌شوند که در جنبه‌های شناختی مانند ادراک، تفکر و حل مسأله، جنبه‌های اجتماعی مانند روابط با دیگران و جنبه‌های عاطفی از قبیل احساسات و گرایش‌ها به عمل می‌آیند.

از آنجا که پروردگار خود خالق آدمی است و با تمامی ویژگی‌ها و صفات گوناگون درونی و برونی او آشنایی دارد و از سیر رشد و تکامل او بی‌کم و کاست آگاه است، بهترین و کامل‌ترین برنامه‌های تربیتی از سوی او نازل گردیده و در اختیار ما قرار داده شده است. نکته مهم این است که موفقیت در تدوین صحیح هر برنامه آموزشی و تربیتی نیز در گرو آشنایی تهیه‌کننده آن با ویژگی‌های رشد و تکامل مخاطبان خود می‌باشد.

متأسفانه از جمله بزرگ‌ترین غفلت‌هایی که در زمینه آموزش دینی در جامعه ما صورت گرفته و به این آموزش لطمه‌های زیادی وارد آمده است، عدم توجه به روان‌شناسی دانش‌آموزان است، حال آنکه در روایات اسلامی شواهد گوناگونی وجود دارد که بزرگان دین ما از دیرباز به این مسأله مهم عنایت داشته و اهمیت آن را به دیگران نیز گوشزد می‌کرده‌اند. امروزه در دنیای علم تحقیقات وسیعی صورت می‌گیرد تا آموزش‌های دینی با توجه به یافته‌های روان‌شناختی، شکل یابند و این یافته‌ها نیز

به طور مستمر مورد بررسی قرار گرفته، در آن‌ها اصلاحاتی صورت می‌پذیرد. تجربیات موجود و تحقیقات انجام‌شده در مدارس نشانگر آن است که مسأله آموزش دینی از وضعیت مطلوب برخوردار نبوده، گاه با تأثیرات معکوسی نیز همراه گردیده است. چرا امروز جامعه ما دست به گریبان فساد و بی‌ایمانی بخش قابل توجهی از نسل جوان خود می‌باشد؟ به چه دلیل کلاس‌های دینی در مدارس هنوز جایگاه ویژه خود را نیافته‌اند؟ چرا اسلامی که در این کلاس‌ها بیان می‌گردد، نمی‌تواند مشکلات دانش‌آموزان را پاسخگو باشد؟ چرا معلمان ما در بیان مسائل دینی تا به این حد دچار مشکل می‌باشند؟ و چرا آموزش اسلام در جامعه ما باید شاهد عقب‌افتادگی خود از آموزش سایر ادیان در دیگر جوامع باشد؟ و بسیاری از این قبیل پرسش‌ها که باید بخش عمده‌ای از پاسخ آن‌ها را در عدم شناخت صحیح از ویژگی‌ها و روحیات دانش‌آموزان جست‌وجو کنیم.

تا کنون در زمینه رشد و تکامل درک دینی در ایران، تحقیقات بسیار اندکی صورت پذیرفته است و محققان و دانشجویان نیز کمتر به آن توجه داشته‌اند، حال آنکه در سایر کشورها، از ده‌ها سال پیش، پژوهش‌های بسیاری انجام شده که تحولات بسیاری را نیز در آموزش مفاهیم دینی در پی داشته است، به‌ویژه در دهه‌های اخیر کتاب‌ها و مقالات تحقیقی متعددی در این زمینه به چاپ رسیده است که نشانگر توجه و اهتمام جوامع علمی دنیا به این موضوع حیاتی و مهم می‌باشد. این نوشتار نیز در پی آن است که تبلیغ و آموزش معارف اسلامی را از دریچه تحقیقات انجام‌شده و مبانی علمی آن‌ها مطرح سازد و در حد توان ناچیز، رسالت خویش را در خدمت به تعلیم و تربیت دینی انجام دهد. این بحث به دوره کودکی و محدوده سنی پنج تا دوازده سال، به عنوان یک مرحله ویژه و حساس در حیات هر فرد، اختصاص یافته است. حساسیت این مرحله تا آنجاست که در توصیف آن بیان شده: «کیفیت رفتار فرد را حتی در دوران سالمندی می‌توان در همان خردسالی پیش‌بینی کرد، همان‌گونه که کودکی شخص سالمند را می‌توان از رفتارهای فعلی او تشخیص داد.»

امام صادق علیه السلام در این زمینه می‌فرمایند:

«اگر (در سنین کودکی) آموخت، صالح و رستگار می‌گردد وگرنه دیگر خیری در او نیست.»^۱

همین اهمیت دوران کودکی، موجب شده است تا این دوره مورد بررسی و مطالعه دقیق علوم

مختلف قرار گیرد. این مطالعات نشان می‌دهد که در هر سنی از کودک چه انتظاری باید داشت، و همچنین اولیا و مربیان را یاری می‌کند تا کودکان را به رشد و تکامل طبیعی و سالم رهبری نمایند. این کتاب تلاش دارد تا به دو سؤال مهم که در طول یکدیگر واقع شده‌اند، پاسخ گوید:

۱. کودک در رشد و تکامل درک دینی از چه دوره‌هایی عبور می‌کند و ویژگی‌های آن‌ها چیست؟
۲. با توجه به ویژگی‌های این دوره‌ها و درک او از مفاهیم دینی، آموزش مفاهیم دینی چگونه باید صورت گیرد.

فصل‌های اول، دوم، سوم جهت پاسخگویی به سؤال نخست تهیه و تنظیم گردیده‌اند؛ در فصل اول برای آشنایی بیشتر با ویژگی‌های کودک، رشد و تکامل او از ابعاد گوناگون مورد بحث قرار می‌گیرد، زیرا این ابعاد کاملاً با یکدیگر پیوستگی دارند و آگاهی بر مجموعه آن‌ها یک امر ضروری برای موفقیت در وظیفه‌ی تعلیم و تربیت هر مربی به شمار می‌آید. در فصل دوم دوره‌های مختلف رشد درک دینی و ویژگی‌های مربوط به آن‌ها مورد بحث قرار می‌گیرند تا مشخص گردد که در سنین مختلف، این تفکر بر چه پایه‌هایی استوار است و محدوده‌ی توانایی‌های کودک در فهم مسائل مذهبی چگونه است. بدون چنین شناختی نمی‌توان برنامه‌ریزی صحیح و دقیقی در آموزش دینی داشت.

فصل سوم که با توجه به آخرین یافته‌های پژوهشی در ایران و نتایج حاصل از تحقیقات انجام‌شده در سایر کشورهای جهان تنظیم گردیده است، به بیان درک کودکان و نوجوانان، از برخی مفاهیم دینی در سنین مختلف می‌پردازد تا مربی با این آگاهی، پای در دنیای تصورات کودکان بنهد و آموزش خود را به سمتی سوق دهد که خامی‌های تفکراتشان را به تدریج زدوده، آنان را برای ورود به سطوح بالاتر تفکر و درک صحیح‌تر از مفاهیم دینی آماده سازد. بدون چنین شناختی، آموزگار نمی‌داند که مخاطب او از کلماتی که پی‌درپی از راه گوش یا مشاهده‌ی خطوط کتاب دریافت می‌کند، چه برداشتی دارد و بدین سان دچار اشتباه‌های بسیاری در برخورد با دانش‌آموزان خود و ناتوانی در آموزش صحیح آنان خواهد شد. این زمینه تا کنون برای آموزش دینی در جامعه‌ی ما بیگانه مانده است و امید است که این نوشتار حداقل بتواند موضوعات پژوهشی را در اختیار پژوهشگران علاقه‌مند بگذارد تا با توجه به بافت ویژه‌ی مذهبی جامعه‌ی ما، اطلاعات دقیق‌تر و کامل‌تری از این رهگذر به دست آمده در اختیار آموزش دینی قرار گیرد.

این ایراد که یک جامعه می‌تواند از نتایج پژوهش‌های روان‌شناختی جامعه‌ی دیگر بهره‌ی گیرد وارد

نخواهد بود، زیرا مطالعه روان‌شناسی رشد روشن می‌کند که شکل و وضع رشد و تکامل از جمله در بُعد دینی آن، برای همه کودکان و نوجوانان تقریباً یکسان است و می‌توان درباره هر کودک و نوجوان بر پایه میزان آن سن قضاوت کرد، اگرچه از تأثیر محیط اجتماعی و آموزش‌های داده‌شده نیز، نباید غافل ماند.

فصل چهارم که پیش‌درآمد بحث آموزش معارف اسلامی در فصل بعد محسوب می‌شود، به بیان کلیاتی در زمینه آموزش دینی اختصاص یافته است که در هر یک از شیوه‌های آموزش مفاهیم دینی باید مد نظر قرار گیرد.

در فصل پنجم که به عنوان نتیجه مباحث پیشین قلمداد می‌شود، تلاش بر این است که با توجه به مبانی و اصول مطروحه، شیوه‌های مناسب در زمینه آموزش معارف اسلامی به کودکان پنج تا دوازده سال پیشنهاد گردد. در بیان این شیوه‌ها از نظرات متخصصان و پژوهشگران ایرانی و همچنین منابع خارجی نیز استفاده شده است و برخی از شیوه‌های نوین در آموزش مفاهیم دینی، مورد بحث قرار گرفته‌اند.

به طور کلی هدف از نگارش چنین مطالبی، این بوده است که: اولاً این توجه داده شود که آموزش دینی نیز باید بر اساس مبانی روان‌شناختی و مراحل رشد و تکامل درک آدمی صورت پذیرد و اگرچه دین در مقام ثبوت واحد است، اما در مقام اثبات، قالب‌ها و روش‌های گوناگون می‌یابد. ثانیاً مجموعه‌ای، هرچند مختصر، از مهم‌ترین مباحث مورد نیاز علاقه‌مندان و دست‌اندرکاران آموزش دینی کودکان، به ویژه در دوره ابتدایی تهیه و تنظیم گردد، تا زمینه‌ای جهت ارتقاکیفیت آموزش دینی و همچنین مطالعات و پژوهش‌های بعدی در این رابطه فراهم شود.

در پایان از همه اساتید و همکاران در دانشگاه امام صادق علیه السلام، که بنده را در تهیه این نوشتار یاری دادند، به ویژه از جناب آقای دکتر حداد عادل و جناب آقای دکتر شعاری‌نژاد و جناب آقای دکتر افروز، به سبب راهنمایی‌های مؤثری که فرمودند، کمال تشکر را دارم. امید است این اثر ناچیز مقبول درگاه الهی واقع شود و مورد استفاده دست‌اندرکاران و علاقه‌مندان آموزش دینی قرار گیرد و گام‌های پژوهشی در این زمینه یکی پس از دیگری برداشته شود.